

ДИНАМІКА ЗМІН ГРОШОВОЇ МАСИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

Бова Н.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Проведено дослідження стану грошової маси та динаміки змін грошових агрегатів, коефіцієнтам готівки і монетизації економіки. Визначені фактори ефективності розміщення грошової маси. Проаналізовані показники, які мають безпосередній вплив на депозитну політику і банківську систему. Виявлено чинники, що вплинули на сучасний стан грошової маси. Визначено роль депозитної політики в процесі мобілізації грошових ресурсів.

Ключові слова: грошова маса, грошова база, депозитна політика, грошові агрегати, мультиплікатори грошової бази, монетизація.

Постановка проблеми. Аналіз стану грошової маси завжди є актуальним питанням. Це зумовлено економічною та фінансовою нестабільністю. Багато науковців та економістів зійшлися в єдиній думці, що стабільність грошової одиниці є необхідною умовою досягнення стратегічних цілей економічного розвитку держави. Обсяг та структура грошової маси мають значний вплив на діяльність як банківської системи, так і активність кожної банківської установи окремо. Також, грошова база має важливе значення для діяльності центрального банку та грошово-кредитної системи, що відіграє пряму роль на регулюванні економіки країни. Протягом останніх декількох років, ми бачимо, що політика Національного банку України сконцентрована на підтриманні стабільності грошової одиниці, утриманні інфляції та збереження вартості заощаджень населення. Економічний стан нашої країни напружений залежить від зовнішньоекономічної ситуації, та характеризується значним ступенем відкритості. Тому, питання особливостей формування та розміщення грошової маси є дуже важливим з огляду на забезпечення збалансованості попиту та пропозиції на грошовому ринку та підвищення ефективності грошово-кредитної політики в цілому. Бо саме грошова політика забезпечує стабільність грошової одиниці України, згідно Конституції України. Формування ефективної грошово-кредитної політики країни зумовлює необхідність аналізу грошової маси, оскільки зміни, що відбуваються у складі, структурі, обсязі грошової маси суттєво впливають на швидкість обороту грошей, формування платоспроможного попиту, ринкову кон'юнктуру та формування ресурсної бази банківських установ і, як наслідок, на депозитну політику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В працях В.С. Белозерцев, В.І. Борейко, Н.Ю. Бурлачук, Р.Р. Голуб, С.Н. Горлава, Н.І. Версаль, В.В. Коваленко, І.В. Корнева, В. Крилова, Н.М. Матвійчук, О. Малютін, С.В. Міщенко, В.М. Панькевич, С.В. Науменкова, С.В. Шепель, О.В. Щербина та багато інших вчених, дослідження яких спрямовані на визначення факторів та чинників впливу на грошову масу, її склад та структуру. Але структура та обсяги грошової маси мають постійні зміни, що потребує дослідження. Це і стало причиною для написання цієї статті.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Як було раніше зазначено дослідження вказаних авторів є достатньо численними, але їх результати актуальні і можуть бути застосовані лише на момент написання, а обсяги грошової маси змінюються постійно відповідно до специфіки змін української економіки, яка зараз знаходиться в стані економічного спаду та потребує шляхів вирішення нестабільності грошової одиниці та про-

блем із ресурсною базою банківських установ, на що безпосередньо впливають заощадження населення. Саме структура та стан грошової маси описують та визначають реальну ситуацію на грошовому ринку. Нажаль, об'єм грошової маси не завжди має раціональне розміщення, адже, певна його частина може бути спрямована на покриття внутрішнього боргу та обслуговування тіншового сектору економіки, що є характерним для економіки нашої країни.

Мета статті. Головною метою цієї статті є аналіз динаміки структури, обсягу та складу грошової маси України та вплив їх змін на ресурсну базу банківських установ.

Виклад основного матеріалу. Грошова маса – це сукупність запасів грошей у всіх їх формах, які перебувають у розпорядженні суб'єктів грошового обігу в певний момент часу. На сьогодні, грошова маса існує у таких формах: готівкові знаки, грошові кошти на банківських рахунках та деякі види цінних паперів, що є складовим грошової маси і істотно розрізняються за своєю ліквідністю та активністю в обігу. Складовими грошових агрегатів є фінансові активи у формі готівкових коштів у національній валюті, переказних депозитів, інших депозитів, коштів за цінними паперами, крім акцій, що емітовані депозитними корпораціями та належать на правах власності іншим фінансовим корпораціям, не фінансовим корпораціям, домашнім господарствам та некомерційним організаціям, що обслуговують домашні господарства.

Для оцінки кількісних змін грошового обігу та формування грошово-кредитної політики використовують показники складу та структури грошової маси, що називаються грошовими агрегатами. Критеріями поділу грошової маси на грошові агрегати є ступінь ліквідності активів. Дослідження грошових агрегатів дозволяє характеризувати склад і структуру грошової маси, оцінити ступінь розвитку грошової маси країни та визначити шляхи стабілізації і зміцнення грошової одиниці.

Відповідно до методологічних правил НБУ виділяють грошові агрегати наступного складу:

- М0 включає готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями;
- М1 включає грошовий агрегат М0 та переказні депозити в національній валюті;
- М2 включає грошовий агрегат М1 та переказні кошти в іноземній валюті й інші депозити;
- М3 включає грошовий агрегат М2 та цінні папери, крім акцій. Грошовий агрегат М3 є показником грошової маси в країні [4, с. 20].

Грошова база – сукупність готівкових коштів, випущених в обіг Національним банком України, коштів обов'язкових резервів, коштів на кореспондентських рахунках та інших коштів інших де-

позитних корпорацій (банків), коштів державних нефінансових корпорацій і домашніх господарств (працівників Національного банку) у Національно-

му банку України. Іншими словами – це сукупність зобов'язань Національного банку України в національній валюті, що забезпечують зростання грошо-

Таблиця 1

Показники монетизації грошового обороту в Україні у 2005-2015 рр.

Показники	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 (серпень)
ВВП, млн. грн.	441452	544153	720731	948056	913345	1082569	1316600	1408889	1454931	1566728	449575
Темпи зростання/зниження до попереднього року в порівнянних цінах, %	128	123	132	132	96	119	122	107	103	108	29
Реальний приріст/зниження ВВП порівняно з 2005 роком, %	100	123	163	215	207	245	298	319	330	355	102
Найвна грошова маса в обігу, млн. грн.:											
Гроші поза банками (М0)	60231	74984	111119	154759	157029	182990	192665	200680	237776	282947	276317
темпи зростання/зниження реального грошових залишків М0 порівняно з попереднім роком, %	22	124	148	139	101	117	105	104	118	119	98
темпи зростання/зниження реальних грошових залишків М0 порівняно з 2005 роком, %	100	124	184	257	261	304	320	333	395	470	459
Грошова маса (М1)	98573	123276	181665	225127	233748	289894	311047	322180	383821	435475	443907
темпи зростання/зниження реальної грошової маси М1 порівняно з попереднім роком, %	147	125	147	124	104	124	107	104	119	113	102
темпи зростання/зниження реальної грошової маси М1 порівняно з 2005 р., %	100	125	184	228	237	294	316	327	389	442	450
Грошова маса (М2)	193145	259413	391273	512527	484772	596841	681801	762300	906236	955349	948075
темпи зростання/зниження реальної грошової маси М2 порівняно з попереднім роком, %	154	134	151	131	95	123	114	112	119	105	99
темпи зростання/зниження реальної грошової маси М2 порівняно з 2005 р., %	100	134	203	265	251	309	353	395	469	495	491
Грошова маса (М3)	194071	261063	396156	515727	487298	597872	685515	773200	908994	956728	948322
темпи зростання/зниження реальної грошової маси М3 порівняно з попереднім роком, %	154	135	152	130	94	123	115	113	118	105	99
темпи зростання/зниження реальної грошової маси М3 порівняно з 2005 р., %	100	135	204	266	251	308	353	398	468	493	489
Грошова база (Мh)	82760	97214	141901	186670	194965	225691	239884	255283	307200	333194	328775
М0/Мh	0,73	0,77	0,78	0,83	0,81	0,81	0,80	0,79	0,77	0,85	0,84
Рівень монетизації, %:											
М2/ВВП	43,75	47,67	54,29	54,06	53,08	55,13	51,78	54,11	62,29	60,98	
М3/ВВП	43,96	47,98	54,97	54,40	53,35	55,23	52,07	54,88	62,48	61,07	
Показник «фінансової глибини» – співвідношення обсягів строкових коштів та ВВП: (М2-М1)/ВВП, %	21,42	25,02	29,08	30,31	27,48	28,35	28,16	31,24	35,91	33,18	
Швидкість обертання грошової маси	5,33	5,60	5,08	5,08	4,68	4,80	5,49	5,52	4,74	4,70	1,37

Джерело: розраховано автором за даними [6]

вих агрегатів та кредитування економіки. Грошова база є показником бази фінансування, яка є основою для формування грошових агрегатів, а не самим грошовим агрегатом [5, с. 85].

Продовжуючи дослідження визначного науковця, С.В. Науменкової, у дослідженні показників монетизації грошового обігу в Україні з 1993 по 2005 рр., автор проаналізував стан грошової маси з 2005 по 2014 рр.

Результати відображені у Таблиці 1 «Показники монетизації грошового обороту в Україні у 2005-2015 рр.»

Динаміка грошових агрегатів показує, що протягом періоду з початку 2005 р. по серпень 2015 р. зросли всі грошові агрегати (Табл. 2) Аналізуючи дані таблиці, слід зазначити, що:

– на 216 086 млн. грн. зросли наявні в обороті готівкові гроші (М1);

– грошова маса збільшилась на 754 251 млн.грн, або майже у 5 разів (М3);

– грошова база збільшилась на 246 015 млн.грн.

При дослідженні грошових агрегатів особливу увагу необхідно приділяти співвідношенню готівки і безготівкової частини грошової маси. Вважається, що чим нижча частка готівкових грошей, що знаходиться поза банків, у загальній грошовій масі, тим ефективнішою й розвиненішою вважається грошова система країни [5, с. 86].

Зараз в Україні ми спостерігаємо зниження монетарних агрегатів на фоні значного сповільнення темпів зростання ВВП та високого рівня інфляції. Якщо проаналізувати стан ВВП, то можна побачити тенденцію зростання у період з 2010 по 2014 рр., в той же самий час активно збільшувались монетарні агрегати, що підтверджувало тезу: чим вища насиченість економіки фінансовими та грошовими ресурсами, тим вищі темпи економічного зростання. Такий процес зумовлений диверсифікацією попиту на гроші, залученням інвестицій, відсутністю штучного дефіциту грошей та відбувається раціональний розподіл грошово-кредитних потоків у економіці. Таке спостерігалось до 2013 року. З 2014 року показники наявності готівки дуже виросли, що свідчить про недовіру до фінансових установ та невпевненість населення у економічному становищі [4, с. 24].

У серпні 2015 року ми спостерігали різке падіння валового внутрішнього продукту у I кварталі на 17,2%, а у II кв. – 14,7%, що не могло не відобразитись на грошовій масі.

Стійкість розвитку національної економіки, ефективність використання обсягів грошової маси для регулювання грошового обороту характеризує показник швидкості обігу грошової маси. Зміна швидкості обігу грошей суттєво впливає на їх пропозицію в обігу та, тим самим, впливає на платоспроможний попит і на витрати обігу, ускладнює чи полегшує регулювання грошового обігу, дає узагальнююче відображення зміни інтенсивності економічних процесів. Значення показника швидкості обігу грошей вважається достатнім у випадку, якщо кожна грошова одиниця обертається приблизно 2 рази за рік. На поточний момент, ми спостерігаємо показник швидкості 1,37, що є нижчим за весь аналізований період

Показники грошової маси використовуються для визначення рівня монетизації економіки.

Монетизація економіки – макроекономічний показник, що характеризує ступінь забезпеченості економіки грошима, необхідними для здійснення платежів і розрахунків, та відображає забезпеченість процесів виробництва та споживання відповідно грошовою масою [1, с. 8].

Монетизація економіки – це інтегральний показник, який відображає довіру суспільства до національної валюти, до політики монетарної влади. А також рівень кредитної активності. Основним фактором динаміки показника рівня монетизації економіки, є попит на реальні гроші, який у свою чергу, залежить від ступеня довіри суб'єктів економіки до національної грошової одиниці: чим вищим є рівень монетизації, тим більшим, за інших рівних умов є попит на реальні гроші. У кінцевому рахунку, рівень монетизації економіки визначається рівнем розвитку економіки [3, с. 206].

Коефіцієнт монетизації економіки, розраховується, зазвичай, як відношення грошового агрегату М2 до ВВП у відсотках. У розвинутих країнах коефіцієнт монетизації становить від 70 до 80%. Рівень монетизації економіки України значно нижче 70%, що свідчить про недостатню забезпеченість економіки грошовою масою. Існує певний економічний закон: чим більше друкується грошей і через це прискорюється інфляція, тим нижче коефіцієнт монетизації. Тому обмеження грошової маси відповідно до реального попиту на гроші знижує інфляцію і створює передумови для збільшення коефіцієнта монетизації і тим самим насичення економіки грошима до нормальних розмірів. Зараз дуже важко оцінити реальне забезпечення економіки грошима, адже, присутній високий рівень інфляції і впроваджено заходи по подоланню падіння ВВП.

Таблиця 2
Динаміка змін питомої ваги у грошовій масі та темпи росту грошових агрегатів М0, М1, М3 України з 2005 по 2015 рр.

Рік	Питома вага М0 до М3, %	Питома вага М1 до М3, %	Темп росту М0, %	Темп росту М3, %
2005	31	51	22	154
2006	29	47	124	135
2007	28	46	148	152
2008	30	44	139	130
2009	32	48	101	94
2010	31	48	117	123
2011	28	42	105	115
2012	26	42	104	113
2013	26	42	118	118
2014	30	46	119	105
2015	29	47	98	99

Джерело: розраховано автором за даними [8]

В розвинених країнах питома вага готівки у складі грошової маси складає від 5% до 10%. В Україні, через зниження довіри до банківської системи та низькі доходи населення, високої інфляції та стрімкого економічного спаду, 29% грошової маси обертається поза банками і не контролюється банківською системою.

Характеризуючи грошову масу, слід звернути увагу на грошовий агрегат М1. Цей агрегат демонструє ту частину грошової маси, яка могла бути використана для розвитку національної економіки. М1 містить гроші поза банками й вклади економічних суб'єктів в національній валюті, що можуть бути використані у будь-який час. Відповідно до даних таблиці 2, співвідношення М1/М3 має тенденцію до збільшення протягом останніх двох років з 42% до 47%. Це є негативним явищем і свідчить про те, що на сьогоднішній день країна має низький рівень кредитних ресурсів. З 2010 року по 2014 рік ми спостерігали збільшення агрегату М2. Це був пері-

од відновлення довіри населення після кризи 2008 року і підтверджувало зростання заощаджень економічних суб'єктів у банківських й небанківських установах. Але, нажаль, з 2014 року і по сьогодні цей грошовий агрегат демонструє негативні тенденції і банківським установам дуже важко втримати існуючих клієнтів, а залучити нових майже неможливо. Тому банківські установи пропонують дуже вигідні умови депозитних вкладів та пакети додаткових послуг.

Таблиця 3

Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб на 29.09.2015 року

Період	Гривня, % річних	долар США, % річних	Євро, % річних
3 міс.	21,03	7,83	7,24
6 міс.	21,78	8,49	7,64
9 міс.	21,30	8,46	7,64
12 міс.	21,80	8,89	8,02

Джерело: розраховано автором за даними [6]

Висновки і пропозиції. На основі проведеного аналізу тенденцій розподілу грошової маси України, ми виявили вплив поточної економічної ситуації на розроблення грошово-кредитної політики країни. На жаль, статистика демонструє негативні тенденції та скрутні часи для економіки.

За результатами аналізу стану грошової маси в Україні, можна зробити наступні висновки:

- 1) за останній рік грошові агрегати та ВВП зменшилися;
 - 2) збільшився обсяг готівкових грошей в обороті;
 - 3) недовіра до заощаджень у вигляді банківських депозитів;
 - 4) низький рівень монетизації економіки;
 - 5) знизився показник швидкості обігу грошей.
- На нашу думку, в найближчий час необхідно:
- 1) провести перегляд монетарної стратегії країни;
 - 2) подавити панічні настрої населення;
 - 3) провести фінансову підтримку реального сектору економіки;
 - 4) підтримати вітчизняних виробників;
 - 5) зменшити інфляційний та податковий тиск.

Список літератури:

1. Гриценко А., Кричевська Т. Необхідність і передумови формування монетарної стратегії як форми комунікації центральних банків // Вісник НБУ, 2005, № 11. – С. 8.
2. Міщенко С. В. Економіко-статистичний аналіз факторів монетизації економіки / С. Міщенко // Вісник НБУ. – 2012. – № 1. – С. 31-33.
3. Медвідь Т. В. Рівень монетизації економіки як важливий індикатор ефективності передавального механізму монетарної політики / Т. В. Медвідь // Збірник наукових праць ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ». – 2008. – С. 204-210.
4. Науменкова С. В. Основні тенденції розміщення грошової маси та їх вплив на формування грошово-кредитної політики // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 1. – С. 19-26.
5. Педерсен І. О. Оцінка стану грошової маси в Україні / І. О. Педерсен // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції – 2012. – № 6. – С. 83-87.
6. Основні тенденції грошово-кредитного ринку України за серпень 2015 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=14716098&cat_id=58038
7. Валовий внутрішній продукт України / Державна служба статистики / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Статистичні матеріали Національного Банку України – Монетарний огляд (електронне видання) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/analysis-of-money-supply-in-ukraine.pdf>

Бова Н.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДИНАМИКА ИЗМЕНЕНИЙ ДЕНЕЖНОЙ МАССЫ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ ДЕПОЗИТНОЙ ПОЛИТИКИ БАНКА

Аннотация

Проведено исследование состояния денежной массы и динамики изменений денежных агрегатов, коэффициентов наличности и монетизации экономики. Определены факторы эффективности размещения денежной массы. Проанализированы показатели, которые имеют непосредственное влияние на депозитную политику и банковскую систему. Выявлены факторы, повлиявшие на современное состояние денежной массы. Определена роль депозитной политики в процессе мобилизации денежных ресурсов.

Ключевые слова: денежная масса, денежная база, депозитная политика, денежные агрегаты, мультипликаторы денежной базы, монетизация.

Bova N.V.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

DYNAMICS OF MONET SUPPLY CHANGES AND ITS INFLUENCE ON BANK'S DEPOSIT POLICY FORMATION

Summary

This paper describes the dynamics of the money supply and changes in monetary aggregates, the coefficient of cash and monetization of the economy. The factors of efficiency of allocation of money are mentioned. The author analyzes indicators which have direct impact on deposit policy and banking system. The factors that influence the current state of the money supply are highlighted. It is defined the role of deposit policy in resource mobilization.

Keywords: money supply, monetary base, deposit policy, monetary aggregates, monetary base multipliers, monetization.